

«Las buobas vegnan sur ils culms»

Il cudesch «La feglia dal fraissen» tementa, tschiffa e chatscha

SILVANA DERUNGS

■ **En ses emprim cudesch «La feglia dal fraissen» fa l'autura Viola Cadruvi tschiffar tema cun istorgias da snuizi or dal mintgadi: nov istorgias curtas ed ina novella.** La novella cun il titel «Las buobas dal Crap Stablatsch» va sin tutti: i vegn fatg murir svel. «Igl è stgir en il vitg. Nagin na sa anc da las trais olmas ch'èn partidas oz. E da las tschintg che vegnan a suandar. Anc questa notg.» (Per quietar: I na dat betg detagls crudels en las descripiuns.) Ma per tge vai en quest raquint?

Nagina vendetga dals Grischs, mabain ...

En il vitg sut Crap Stablatsch na discura nagin pli dad ina disgrazia capitada avant 15 onns. Tuttenina moran uffants ed ins smina dal connex cun lezza giada. Ma tuts sa tegnan vi dal mantra da l'augsegner: «Sch'ins guarda enavos, vegn ins marv.» Ed ils uffants vivan tenor la smanatscha da «mai ir senza mamma en il guaud».

Svelt vai cun far murir ed er cun preschentar il persunal. Passa 30 persunas èn numnadas en questa novella da cnap 60 paginas: Barla, Andy, Tanja, Thomas, Luisa e.a. Senza grondas firlefanças e sco dad emprender d'enconuscher gliued: tschertins restan be in num. Però qua e là datti invistas en las vitas: invistas intimas, divertentas e dramaticas. En questas descripiuns sa mussan las fermezzas da l'autura, descripiuns cun scenas vivas e realas. Naiva e pragmatica la constataziun tar ina mattina: «La mort n'è en ils egls dad Annalea betg insatge nausch. Nausch è che Annalea è uss anc pli persula.» Plain vita la scena dal stress marvegl tar ils Maissens cun lur tschintg uffants, entamez il pitschen Adi recitond permanentain la poesia persiflada: «A Trun sut igl ischi. / Nos babs ein sesturni / da cor han els bargiu / ... / co'ls Grischs han tgiagiarem.» In

pau clischada, ma er elavurada il pli fitg è l'invista en la lètg da Benedetg Albin e sia dunna (che na vegn excepziunalmain betg preschentada cun num): ina tragedia da suppressiun da la dunna. Cun questa istorgia tracta l'autura en pli il tema da la cuminanza ignoranta: tuts vesan las nodas blauas, ma tuts sbassan il chau.

Il pli tard cura ch'ils spierts dal passà arrivaran en il vitg, savain nus en tge crenna che l'autura dat: quella dal moviment feministic e da l'emancipaziun. Concret vai qua per il respect, gea dad insumma percepir las dunnas, enstagl da glorifitgar be ils umens babuns. Senza vulair svalitar quest desiderat, però a partir da quest mument tschessa la tensiun en la raquintaziun. Il vitg sumeglia in'invasiun da zombies lahergnonds che pretendan pateticamain «Fidaivladad. Renconuschientscha. Regurdanza.» Ma tuttina, in impuls resta: Tgeninas èn atgnamain las chanzuns e las poesias che onureschan babunas e biadias? Pertge vegn regurdà als babuns, als vegls, als Grischs? Il moviment da la vendetga da las matas proclamescha: «Igl è temp per novas istorgias, novas chanzuns.»

Dal splattermovie fin al scenari surreal

Ils nov raquints en l'emprima part dal cudesch èn main programmatici. En lur elavuraziun èn quels per gronda part pli concis. Grazia a la focussaziun mintgamai be sin ina figura sa mussan ils abiss da quella en pliras fassetas. Sco sin spinas èn ins p.ex. en «Sco paun e latg», nua che la sira (apparentamain depressiva) vegn a star tar la famiglia da ses figl. Ins smina il conflict. La brit Anna è obligada dad avair pazienza en la repetiziun monotona dals discurs e dal tagliar verdura per la schuppa da mintgadi. Ed ins tema il mument, nua che Anna perda la controlla sur da sasezza e dal cuntè ... Ed ins sa trapla cun la dumonda: Tem jau la mazzacra u sper jau perfin ch'i dettia ina?

Sa chapescha ch'i dat era raquints main ferms. «La charrotscha sin la punt» è bunamain memia previsibla, sco era «Skoda Octavia», ina giada che quel raquint è sin via. Las sequenzas paran sco quellad dad in film, in veritabel splattermovie en vista a la pista plaina da morts laschada enavos. Forsa schoccant, però a la fin cun in commentar setg, dir e concis.

Sco raquints ils pli captivants èn da considerar «La curridra» e «Glitta tar glitta» – atgnamain dus raquints nua ch'i capita pauc. Omadus èn da temprasurreala cun ina tensiun che sa dat or da la descripiun atmosferica da la transfurmaziun, gea da l'incorporaziun da l'uman en la natira – en il guaud ubain en la mar. «La curridra» è scrit a moda spessa sco la bostgaglia, e parallel al pulsar da la curridra è er il puls da la natira: «Ella senta l'aua che las plantas

tschitschan or dal terren e stauschan siadora en las curunas.» Nus n'avain nagina violenza manifesta, nagin'orror evidenta e tuttina crescha, pass per pass, l'anguscha en noss pèz.

I dependa da la sensibladad da lecturas e lecturs, sche las figuras persecuteschan vinavant ins. Las istorgias da Viola Cadruvi èn en emprima lingia frestgas, situadas en ambients concrets e dal mintgadi, culan bain cun tempo e tensiun, sveglian la sgarschur e pon forsà era schoccar cun muments crudavels, però senza illustrar en detagl mazzacras eccessivas. Ma sunter la lectura èsi fini; ellas ni turbleschan ni mulestan ditg a la lunga. Ed era quai dastgan cudeschs far: simpelmain trategnair durant la lectura.

Viola Cadruvi, «La feglia dal fraissen». Cun illustraziuns da Jon Bischoff. Chasa Editura Rumantscha. Ord chadaina 5. Cuira 2020, 152 paginas.

Snuizi e sgarschur en la publicaziun «La feglia dal fraissen» da Viola Cadruvi – cun illustraziuns da Jon Bischoff.

GRAFICAS JON BISCHOFF

VIOLA CADRUVI
LA FEGLIA
DAL
FRAISSEN

«Ord chadaina»

«La feglia dal fraissen» da Viola Cadruvi è cumparì sco 5avel numer da la retscha

«Ord chadaina» da la Chasa Editura Rumantscha. La retscha pussibilescha da publicitar texts contemporans betg adina categorisabels a moda classica tenor furma e cuntegn – adina er en ina furma grafica sorprendenta. Tar «La feglia dal fraissen» s'accordan las illustraziuns stgiras e sombras da Jon Bischoff. Immediat en egl dat la cuverta verd-glischanta che enzuglia in cudesch bipartì: ina mesadad cun paginas nairas e scrittira alva e tschella cun paginas scrittas nair sin alv.